

Igor Fisković

PRIKAZ VLADARA IZ 11. ST. U SPLITSKOJ KRSTIONICI

UDK: 904 : 726.596.041 (497.5 Split) "10"

Pregledni rad

Primljeno: 22. V. 1997.

Igor Fisković

Filozofski fakultet

10000 Zagreb, HR

U povodu pobijanja inih stajališta o znamenitome reljefu s likom okrunjenog vladara na prijestolju iz 11. st. u splitskoj krstionici, ovaj tekst donosi opširni pregled mišljenja o spomeniku tijekom više od stotinu godina. Kritički razlistavajući brojne napise o problemu njegova sadržaja ili datacije, kao i neujednačene pretpostavke o izvornom smještaju, upozorava na nepotrebna lutanja u njegovu čitanju. Ujedno otkriva postupni razvoj naše historiografije s mogućom podjelom na tri faze kroz koje se teško otklanjala zatvorenost povijesno-umjetničke struke u provincijalne okvire. Svrha je svega ukazati na labilnost ishoda proučavanja jednog vrhunskog spomenika kojem nije razriješena uvjerljiva namjena. Time se zacrtava podloga određivanju njegove svjetovno-političke, a ne sakralne ikonografije, za što se autor teksta cjelovitije zalaže na drugome mjestu slijedom prijedloga za rješenje već iznesenog na Međunarodnom simpoziju o karolinškoj i otonskoj umjetnosti u Motovunu 1996.

U našoj je znanosti i javnosti dobro poznat mramorni reljef okrunjenog lika s dva pokrajnja, manja, a naizgled življa, iz krstionice stolne crkve u Splitu. Asimetrična kompozicija rađena je dvoplošno u predaji klesanja pletera koji i zadržava u gornjoj petini cjeline tanke ploče (104 x 63 x 18 cm), ali nije prostorno nabijena dok predočuje osobiti sadržaj te joj nigdje nema izravnih analogija. Široko je o reljefu uvriježeno mišljenje da prikazuje hrvatskog kralja i da potječe iz zrelog 11. stoljeća. U tom smislu, naime, mnogo je puta o njemu pisano jer ga uvažavahu kao prvorazredno umjetničko, a i povijesno vrijedno djelo, pa bi ga nakon inih analiza suviše bilo opširno opisivati. Uz čitku fotografiju ipak ću o potankostima

dalje razglabati s osobitim obzirom na složena sporenja što su prouzročila nastanak ovoga teksta.

Povod navraćanju reljefu jest rasprava koja se zametnula proljeća 1996. na međunarodnome skupu arheologa i povjesničara umjetnosti u Motovunu.¹⁾ Budući da je taj skup bio posvećen kulturi karolinškog i otonskog razdoblja, odnosno baštini 9.-11. stoljeća, smatrao sam uputnim osvrnuti se na reljef kao spomenik koji izvrsno predstavlja ondašnje likovne dosege našeg prostora na europskim razinama, i ujedno odgovoriti na nove dvojbe iskrsele oko njegova sadržaja i postanka. Nakana mi bijaše poglavito otkloniti s jedne strane čitanje u reljefu prizora iz Kristova djelovanja, a s druge pokušaj njegova vezivanja uz izraz predromanike.²⁾ Nedavno iznesene, te su teze ostale bez odgovora, a zamalo dobivahu i svoje pristaše iako - po mojemu sudu - nisu utemeljene. Suprotiva tome stoga sam uznastojao odrediti što točnije povijesne okvire izrade reljefa, založivši se za njegovo smještanje u prilike vladavine kralja Petra Krešimira 1056.-1074. godine.

Međutim se pokazalo kako među stručnjacima nazočnim na zasjedanju u Motovunu postojale više upitnosti o spomeniku negoli bi bilo očekivati nakon što se o njemu u prošlosti uistinu rijetko puno govorilo. Rastvorila se rasprava s naglaskom na nevjerici u prikaz kralja i vraćanju pretpostavkama o predodžbi Krista, vezano s time, i sumnji osobito u splitsko porijeklo reljefa.³⁾ Svakako je bila poticajna jer me kao uzdržavatelja jedne teze koju dopunjah s novim opažanjima, prinudila na šira ikonografska istraživanja pa i ponovno preispitivanje povijesnih spoznaja. O cjelovitijem pogledu iz toga stečenome posebno izvještavam u Zborniku sa spomenutog skupa, unutar trećeg broja časopisa *Hortus artium medievalium* na stranome jeziku.⁴⁾ A uslijed nepriličnosti da ga opterećujem razglabanjima koja su vjerojatno zanimljiva tek domaćim krugovima proučavatelja starije hrvatske umjetnosti, iznijet ću ih zasebice u stavkama ovoga teksta.

On je utoliko sukladan doradi prvog izlaganja sa simpozija s težištem na uvjerenju da splitski reljef predstavlja svjetovnog, zemaljskog, a ne nebeskog vladara što se pokušavalo osporiti u mahovima tijekom punih stotinjak posljednjih godina. Preuzetno bi bilo temeljem toga očitavati ukupne prilike naše znanstvene discipline, ali se čini da joj je u trenutcima uznestajalo ukupnosti pogleda i metodičnosti pristupa te se - primjerice - rijetka ikonografska promišljanja združivahu s analizama likovnog izričaja. A kad je i to ispunjeno, ustvrdila se izuzetnost spomenika bez povezivanja s društveno-političkim uvjetima iz kojih je iznikao, što je, s obzirom na svoje nipošto samoobjašnjivo značenje, pouzdano zasluživao. Vjerujući da tome postoje mogućnosti u ime postizanja što jače potpunosti njegova sagledavanja, neophodnim držim dati pregled dosadašnjih mišljenja koja su ionako prilozi postizanju cjelovitosti prijedloga za rješenje problema.

